

A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács

ÁLLÁSFOGLALÁSA

a Transzatlanti Kereskedelmi és Beruházási Partnerségről (TTIP) szóló tárgyalásokról

Az állásfoglalás tárgya

1. A jelen állásfoglalás tárgya az Európai Unió (EU) és az Amerikai Egyesült Államok (USA) közötti szabadkereskedelmi megállapodás, a Transzatlanti Kereskedelmi és Beruházási Partnerségről (*Transatlantic Trade and Investment Partnership*) – a továbbiakban: TTIP – szóló egyezmény, illetve az arról folyó tárgyalássorozat, amit Magyarország hosszú távú, fenntarthatósági céljainak tükrében tárgyalunk.
2. Az állásfoglalás részletességét, véglegességét erősen korlátozza, hogy a tárgyalások jelenlegi fázisában nem áll rendelkezésre a TTIP szövegének tervezete, annak szándékolt tartalmára csak a nyilvános tárgyalási dokumentumokból és a felek nyilatkozataiból lehet következtetni. Ugyanakkor Magyarország szabályozási szuverenitása kapcsán felmerült legfontosabb aggályok már most is jórészt tisztázhatóak, illetve így a lehetséges kockázatok és veszélyek azonosíthatóak.

A TTIP jogi természet

3. A TTIP az Európai Unió nemzetközi jogi nomenklatúrájában ún. vegyes megállapodásnak kell minősüljön, melynek mind az EU, mind a tagállamok részesei lesznek. Ennek megfelelően a tárgyalásokat lefolytató Európai Bizottságnak adott tárgyalási mandátumot a tagállamok képviselőiből álló Tanács egyhangú határozattal fogadta el és csak egyöntetű döntéssel módosíthatja. A TTIP végleges szövegét európai részről a Tanács szintén egyhangú határozattal fogadja majd el. A megállapodás megkötéséhez szükség kell legyen az Európai Parlament jóváhagyására is, amit valamennyi nemzeti parlament egyenkénti megerősítése kell kövessen. A magyar Kormány tehát a tárgyalások lezárásakor, a magyar Országgyűlés pedig a ratifikációs eljárás keretében vétőjoggal kell rendelkezzen a TTIP egészének vonatkozásában.

Az Európai Unió, illetve Magyarország és az Egyesült Államok közötti kereskedelem jelenlegi helyzete

4. Az Európai Unió és az Egyesült Államok együtt a világ GDP-jének mintegy 50%-át, a világkereskedelem áruforgalmának 30%-át és szolgáltatásforgalmának 40%-át képviseli. Az áru- és szolgáltatásforgalom értéke napi szinten 2,7 milliárd euró. A befektetések összértéke megközelíti a 3 billió eurót. A tárgyalások eredményeként létrejövő szerződés a világ legnagyobb kétoldalú kereskedelmi egyezményét hozhatja létre.
5. A magyar-amerikai kereskedelem nagyságrendje mind a két ország számára, makroszinten viszonylag csekély. 2014-ben az USA-ba irányuló export a teljes magyar kivitel 3,5%-át, az onnan származó import a teljes magyar behozatal mindössze 1,9%-át képviselte. Ugyanakkor az amerikai piac részesedése a magyar exportban az elmúlt 6 évben jelentősen emelkedett (2008-ban még csak 2,3% volt), valamint az USA-reláció a teljes magyar külkereskedelmi többlet több mint egynegyedét teszi ki.
6. Az Egyesült Államokba irányuló magyar export lényegében két áru-főcsoportra koncentrálódik (1. feldolgozott termékek; 2. gépek és szállítóeszközök), ezek képviselik a magyar export 95,3%-át. A termékszerkezet vizsgálata alapján tehát megállapítható, hogy a magyar-amerikai kereskedelemben mind a magyar export, mind az import túlnyomó része tovább feldolgozásra kerülő, intermedier termék, amely nem érzékeny sem a vámok lebontására, sem a nem vámjellegű akadályok leépítésére. Ezek a termékek a multinacionális vállalatok által létrehozott globális termelési lánc szerves részei, ezért kevésbé függenek a kereskedelempolitikai intézkedésektől. Fogyasztási cikkek, amelyek elvileg kereslet- és/vagy ár-érzékenyek, a magyar-amerikai kereskedelemben csak elvétve fordulnak elő.
7. Exportáló vállalataink között szinte kizárólag Magyarországon működő multinacionális vállalatokat találunk, s feltételezhető, hogy az USA-ba menő magyar exportnak (energiafejlesztő gépek, turbinák, irodatechnikai eszközök, számítógépek és részegységeik, elektronikai, optikai termékek, közúti járműalkatrész, autóvillamossági részegységek) legalább a felét, de inkább 60%-át maguk a Magyarországon működő amerikai tulajdonú vállalatok állítják elő és exportálják az Egyesült Államokba. A hazai tulajdonú vállalatok leginkább beszállítóként (közvetve) vehetnek részt ebben a kereskedelemben.
8. Fontos hangsúlyozni, hogy a magyar-amerikai kereskedelemben a vámok szintje jelenleg is nagyon alacsony. 2015 májusában a magyar exportot az Egyesült Államokban átlagosan 1,54%-os effektív vám terhelte (a 2014. évi forgalommal súlyozva). Az amerikai termékek magyarországi effektív vámszintje ugyan ennél valamivel magasabb (2,64%), a különbség azonban nem tekinthető lényegesnek. A vámok alacsony nagyságrendjét jól érzékelteti, hogy a forint/dollár árfolyam, amely a kereskedelemben elérhető árbevétel szintén meghatározza, akár egyetlen nap alatt ennél nagyobb mértékben változhat.

A TTIP hatása a magyar-amerikai kereskedelemre

9. A TTIP keretein belül a vámok lebontása elsősorban a közvetlen magyar-amerikai kapcsolatban jelent nagyobb változást, azon belül is modellszámítások alapján a vegyipari termékek és feldolgozott termékek árucsoportokban várható 17% körüli exportnövekedés az alappályához képest. A gépek és szállítóeszközök kivitele 0,5%-os százalékos bővülést érhet el, míg az egyéb feldolgozott termékek esetén 6%-os exportnövekedés várható. Összességében a közvetlen magyar-amerikai export az alappályához képest 3,2%-kal növekedhet. A modellszámítások ezzel párhuzamosan az import 0,3%-os növekedését mutatják. A közvetett kapcsolatokban (tehát az európai-amerikai külkereskedelmi kapcsolatok élénküléséből fakadóan) a modellezés szerint további 0,5%-os export- és 0,7%-os importbővülés várható.
10. A vámok leépítésénél nagyobb bővülést eredményezhet a nem vámjellegű akadályok csökkentése. Számítások szerint, ha a nem vámjellegű akadályoknak csupán a negyedét sikerül leépíteni a kétoldalú kereskedelemben, akkor az a magyar-amerikai exportot 5,6%-kal, az importot 0,6%-kal emelheti. Ezen nem tarifális akadályok lebontásából is elsősorban a gyógyszeripar profitálhat, ahol már magyar tulajdonú vállalatok is a megállapodás nyertesei lehetnek.
11. A TTIP egyezménynek a magyar gazdaságra becsült makroökonómiai hatása csekély. A magyar-amerikai kereskedelmi kapcsolatok a TTIP nélkül is jelentősen bővültek az elmúlt években. Az egyezmény hatására nem várható, hogy ennek a kapcsolatnak a nagyságrendjében és szerkezetében jelentős változás következzen be. Mindazonáltal, bizonyos ágazatok – és ezen belül néhány innovatív magyar tulajdonú cég – kedvezményezettjei lehetnek az egyezménynek, elsősorban a gyógyszergyárak, a gépipari és közúti járműgyártó cégek.
12. Fontos kiemelni, hogy noha a magyar-amerikai és a magyar-EU kereskedelem várt élénküléséből származó előnyök aszimmetrikusan oszlanak meg az iparágak között, a közgazdasági modellezés szerint súlyosan negatív hatások egyetlen ágazatban sem várhatóak az egyezmény hatására. Azokon a területeken azonban – például az agrárgazdaságban – ahol az ágazati érdekvédelmi szervezetek aggályokat fogalmaztak meg a kereskedelem élénkülésével kapcsolatban, szükségesnek tartjuk további, részletesebb elemzések elkészítését, a közjóra gyakorolt hatások pontosabb előrejelzését.

A TTIP feltételezett hatása az európai és a magyar közpolitikai vívmányokra

13. Az EU és az USA egészség-, környezet-, fogyasztó- és munkajogi védelmi szabályrendszere léptékben és megoldásaiban annak ellenére nagyjából megfeleltethető egymásnak, hogy az európai közfelfogás szerint az Európai Unió ilyen szabályai sokkal szigorúbbak, mint az Egyesült Államoké. Empirikus kutatások azt mutatják, hogy néhány kivételtől eltekintve (GMO, növekedési hormonok, fegyvertartás) az amerikai szabályok legalább olyan magas közjót szolgáló védelmi szintet testesítenek meg, mint az Európai Unió vívmányai, sok esetben pedig meg is haladják azokat. Nincsen tehát általános egyoldalú

deregulációs nyomás. Továbbá, a két régió magas szintű védelmi célú szabályai jelentős történeti, politikai beágyazottsággal bíró vívmányok, melyek tükrözik az adott társadalom fejlődési ívét, gyakran fontos lenyomatait a konkrét jogi normák előzményeit jelentő társadalmi sokkoknak, konfliktusoknak. Ezért ezeknek a szabályoknak a nagy léptékű lebontása, de akár egyenértékűnek való kölcsönös elismerése is igen komoly politikai nehézségekbe ütközne.

14. Ezeket a politikai nehézségeket jól tükrözik az EU eddigi tárgyalási dokumentumai, illetve a tárgyalások eddigi tapasztalatai. A tárgyalási dokumentumok, valamint a tárgyalási tapasztalatok a nem vámjellegű korlátok lebontása kapcsán alacsony hajlandóságot tükröznek. Ezek kiindulópontja az EU, illetve az USA saját szabályozási autonómiájának kinyilvánítása. A felek számára láthatóan fontosabb a saját szabályozási megközelítésük és a meglévő szabályok védelme (vagyis az, hogy miben *nem* fognak közeledni egymáshoz), mint azoknak a kérdéseknek a köre, amiben valóban konvergenciára törekednek. Az EU jelenlegi tárgyalási álláspontja szerint nem fogja feloldani az Európában problematikusnak tekintett amerikai szabályozási (pl. élelmiszerbiztonsági, állat- és növényegészségügyi) környezetben létrehozott termékekre (GMO-k, vegyi anyagok, hormonkezelt marhák húsa stb.) vonatkozó uniós korlátozásokat, azaz nem fogja mérsékelni az Unió szabályozásokban megtestesülő oltalmi szinteket. Az oltalmi szintek stabilitása és a TTIP gyenge importnövelő hatása miatt nem várható, hogy a megállapodás eredményeképpen érdemben növekedne a környezetileg káros vagy veszélyes termékek jelenléte Magyarországon.

Fontos, hogy a magyar kormány nyomon kövesse a tárgyalások menetét, s kinyilvánítsa, ragaszkodik ezen tárgyalási álláspont fenntartásához!

15. Egy nagy léptékű szabályozási konvergenciának jelentős alkotmányos eljárási és intézményi korlátai vannak. Mindkét régió ugyanis igen összetett jogalkotási mechanizmusokkal rendelkezik, ahol a szövetségi/szupranacionális szint és a szövetségi államok/tagállamok közötti bonyolult hatásköri megosztás keretei között és együttműködési eljárások alapján lehetne a TTIP alapján felülvizsgálható jogszabályokat módosítani. Az Európai Unióban ezeket a hatásköröket és eljárásokat az EU alapító szerződesei fektetik le, melyek módosítására a TTIP az uniós jogforrási hierarchiában alkalmatlan.
16. A TTIP majdani piacnyitási rendelkezései nem vonatkoznak, nem vonatkozhatnak a közszolgáltatásokra. A TTIP-ből nem következik azok privatizációja sem. Azaz fennmarad az állami szerepvállalás lehetősége, beleértve a nemzeti monopóliumok fenntartását és újak bevezetését, az egészségügyi, szociális, valamint az alapvetően nem piaci alapon szervezett ún. általános érdekű gazdasági szolgáltatások esetében. A TTIP nem vonatkozik majd (az uniós cégeknek egyébként biztosítandó) nemzeti elbánásra és piacnyitásra. Végezetül, a jelenlegi keretek közt fennmarad a szolgáltatások szabályozásának lehetősége (Magyarország és többi tagállam továbbra is a jelenlegi körben szabályozhatja majd a közszolgáltatások engedélyezési eljárását, a szolgáltatókra vonatkozó személyi, tárgyi feltételeket stb.).
17. Amennyiben a tárgyalások menete nem vesz váratlan fordulatot, a TTIP nem fogja erodálni az EU olyan fontos egészségügyi, környezet-, fogyasztó- és

munkajogi védelmi vívmányait, mint az elővigyázatosság elve, a vegyi anyagok kockázatelemzése és regisztrációja, a genetikailag módosított szervezetek korlátozása, a növekedési hormonnal kezelt szarvasmarhák vagy a klór-dioxiddal fertőtlenített szárnyasok húsára fennálló behozatali tilalom. Ezek a kérdések jelenleg vagy egyáltalán nem tárgyalási tételek vagy pedig az EU tárgyalási álláspontja *expressis verbis* rögzíti a meglévő szabályozási megközelítés és oltalmi szint védelmét.

Itt is elengedhetetlen, hogy a magyar kormány e szempontból is nyomon kövesse a tárgyalások menetét, s kinyilvánítsa, ragaszkodik ezen tárgyalási álláspont fenntartásához!

18. Fentiek ellenére a TTIP tárgyalásokon kialakulhat néhány intézményi szempontból aggályos megoldás, amik végső soron megnehezíthetik a tagállamok rálátását az EU-USA közös döntés-előkészítésre és az EU jogszabályok kidolgozásánál privilegizált véleményező szerepet adhatnak az USA-nak, ezzel a politikai nyomásgyakorlás nemkívánatos eszközévé válhatnak. Ezek a következők:

- *A TTIP mellékleteinek köre és a módosítás eljárása:* fontos, hogy a TTIP fenntarthatósági szempontból meghatározó rendelkezései lehetőleg az egyezmény törzsszövegébe, ne pedig az egyszerűsített eljárásban módosítható mellékletébe kerüljenek.
- *A tagállami részvétel a szabályozási együttműködési testületben:* a TTIP, a tervek szerint létrehozza az EU és az USA közötti Szabályozási Együttműködési Testületet, amelynek feladata – tanácsadói minőségben – a szabályozási konvergencia előmozdítása. A jelenlegi uniós javaslat nem teszi egyértelművé valamennyi tagállam képviselőinek jogát a szabályozási együttműködési testület munkájában való részvételre. Fontos, hogy ezt a TTIP végleges szövege egyértelműen rögzítse.
- *A szabályozási együttműködés és a vitarendezési mechanizmus kapcsolata:* fontos, hogy az alapvetően politikai jellegű jogszabályalkotási együttműködés ne képezze részét a vitarendezési mechanizmusoknak (azaz ne legyen jogi úton kikényszeríthető) és hogy ezt a TTIP szövege egyértelműen rögzítse.
- *Szabályozási együttműködés a tagállami szintű jogszabály-javaslatok kapcsán:* az uniós javaslat szerint a TTIP lehetővé tenné, hogy az EU az amerikai szövetségi államok, illetve az USA kormánya az uniós tagállamok tervezett szabályairól bizonyos körben konzultációt folytathasson. A tárgyalások során meg kell erősíteni, hogy a konzultációban való nemzeti kormányzati részvétel önkéntes és jogi úton nem kikényszeríthető (a jelenlegi szöveg erre utalásokat tartalmaz). Tisztázandó továbbá, hogy az Európai Bizottság az eljárásban mindössze kapcsolattartóként jár el, és nem tárgyalhat az érintett szabályozást kezdeményező kormány nevében.
- *Az USA-val történő szabályozási konzultáció időzítése:* az uniós javaslat szerint a Bizottság már a jogszabálytervezet formális elfogadása (azaz a

Tanács és az Európai Parlament elé történő beterjesztése) előtt konzultálna az amerikai féllel. Amennyiben a Bizottság még a jogszabálytervezet előkészítése során érdemben konzultál az amerikai féllel, ez az USA kormányát előnyhöz juttathatja az EU tagállamaihoz és az uniós egyéb érdekelt feleihez képest.

A Tanács felhívja a kormányt, hogy a fenti, az eredetileg a tárgyalások folyamán körvonalazódott kiindulási álláspontokat módosító javaslatok érvényesülését segítse elő, biztosítsa a tárgyalások folyamán!

A beruházó és a fogadó állam közötti vitarendezési eljárás (ISDS)

19. A beruházó és a fogadó állam közötti vitarendezés a TTIP egyik legvitatottabb eleme. E kérdés megnyugtató rendezése az egész egyezmény elfogadásának sarokköve lehet. A TTIP tárgyalásának jelenlegi szakaszában a beruházás-védelmi rendelkezésekre, illetve a beruházó és az állam közötti vitarendezésre vonatkozó szöveges javaslatok nem ismertek, jelenleg nem folynak tárgyalások erről a fejezetről. A tárgyalási folyamat végén fognak megállapodni arról a felek, hogy tartalmazzon-e az egyezmény beruházás-védelmi, beleértve ISDS rendelkezéseket. A TTIP tehát elfogadható e fejezet nélkül is.
20. Az ISDS intézményéhez számos nagy felháborodást kiváltó ítélet kötődik, melyek elsősorban a választott bírászkodás súlyos rendszerhibáira vezethetőek vissza. Az ISDS rendszerével szemben megalapozottnak tartjuk az alábbi kritikákat:
 - *Az ISDS indokolatlansága:* fejlett, stabil jogrendszerű szerződő felek között nem indokolt lehetőséget teremteni a beruházásokkal kapcsolatos jogviták választott bíróság előtti utalására. A szerződő felek rendes igazságszolgáltatási rendszere a megfelelő fórum e jogviták rendezésére.
 - *Nyomásgyakorlás lehetősége a jogalkotóra:* a külföldi beruházó kártérítési eljárással fenyegetve kísérletet tehet annak megakadályozására, hogy az állam a köz érdekében szabályozásokat fogadjon el, például a környezetvédelem, egészségügy, élelmiszer-biztonság területén. Bár a választott bíróság az eljárás eredményeként csak kártérítés kiszabására jogosult, a kifogásolt rendelkezést nem semmisítheti meg, a kártérítési per fenyegetése és a jelentős összegű kártérítési igény akadályozó tényező lehet.
 - *Egyoldalú előnyök a külföldi beruházó számára:* az ISDS olyan extra jogosultságot jelent a külföldi beruházóknak, amely a hazai tulajdonú vállalatokat nem illeti meg. Cserébe azonban semmilyen kötelezettséget nem ró a külföldi beruházókra. A magas perköltségek miatt az ISDS szinte kizárólag a legnagyobb, multinacionális vállalatok számára elérhető lehetőség, reálisan nem várható, hogy a KKV szektor profitáljon az extra jogvédelemből.
 - *Az alapvető eljárásjogi garanciák hiánya:* a választott bíróság esetében nem érvényesülnek egyes alapvető eljárásjogi garanciák. Az eljárás titkos,

nincs fellebbezés, az egyezmény egységes értelmezése, továbbá a választott bírúk függetlensége nem minden esetben biztosított. Az alaptalan pereskedést ösztönözheti, hogy az eljárás eredményeként csak az állam marasztalható kártérítésre, a beruházónak a saját perköltségén kívül nincs veszteni valója (azaz a spekulatív perlés nem szankcionálható).

- *A kétszeres kártalanítás elvi lehetősége:* tekintettel arra, hogy a választott bíróságok a nemzeti jogrendszertől függetlenül működnek, a beruházás-védelmi megállapodások ellenkező rendelkezése hiányában, nem kizárt, hogy ugyanabban az ügyben a beruházó a nemzeti és választott bíróság előtt is kártalanítási pert indítson.

21. Jelen formájában az ISDS Magyarországra érdemi jogi és pénzügyi kockázatot jelent, amely alkalmas lehet a jogalkotók illegitim politikai befolyásolására, fenntarthatósági szempontból pedig a társadalmi és a gazdasági nemzeti tőkénk erodálását jelentené. Bár az Európai Bizottság csak az ISDS intézményének jelentős garanciális reformja mellett támogatja annak bevezetését, egyelőre ennek nem látszanak sem pontos körvonalai, sem az, hogy a reformjavaslatokból mi lenne elfogadható az USA-nak a TTIP keretében. Ezért a Tanács felszólítja a kormányt, hogy ragaszkodjon az ISDS mellőzéséhez, ezen álláspontját következetesen érvényesítse az EU tárgyalói felé!

Környezeti, globális hatások

22. Míg a kereskedelem általában a társadalmi jólét növelésének egyik forrása, addig a kereskedelem fizikai megvalósítását jelentő szállítás jelentős külső gazdasági hatásai, környezetszennyezései miatt jólét-csökkentő hatású. A kereskedelmi előnyöket kihasználni kívánó gazdaságban fellépő másik káros mellékhatás az lehet, ha a specializáció túlzott mértékűvé válik, ami egy adott ágazattól (például gépjárműipartól) való káros mértékű egyoldalú függést vagy az adott termelési mód túlzott mértékű kiterjesztésének ökológiai vagy kulturális sokszínűséget, változatosságot szegényítő hatását (például a mezőgazdaságban nagy monokultúrák létrejöttét, fennmaradását) eredményezheti.

Ezért megfelelő hazai gazdaságpolitikai kontrollra, továbbá a külső gazdasági hatásokat internalizáló szabályzóeszközök bevezetésére van szükség. Ugyancsak elkerülhetetlen, s a TTIP-vel párhuzamosan kellene kivitelezni egy, a globális környezeti károk – például a szállítás okozta üvegházgáz-kibocsátás – hatékony szintre való csökkentését szolgáló EU-USA szintű szabályozás kialakítását is.

23. Meg kell vizsgálni továbbá, hogy a megkötni kívánt kétoldalú egyezménynek milyen hatásai lehetnek harmadik országokra, különösen az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljai teljesíthetősége szempontjából. Kiemelendő a célok közül a 10-ik, ami az országok közötti egyenlőtlenségek csökkentését célozza, valamint a kereskedelemre vonatkozó 17.10-17.12 célkitűzések.

24. Általában is kijelenthető, hogy a gazdasági aktivitás növelésére tett lépések csak akkor szolgálják a közjót, ha ezzel egy időben magának a gazdasági tevékenységnek a módja is megváltozik, s a kereskedelem is az erőforrás-

hatékony, az ökológiai korlátain belül működő, az egyenlőtlenségek tartós, kirekesztő helyzetének elkerülését támogató intézményekkel rendelkező, fenntartható termelési és fogyasztási mintákat követő társadalom felé való átmenetet szolgálja.

Összefoglalás, végső javaslatok

25. Magyarországnak érdeke fűződik az ugyan kis volumenű, de a külkereskedelmi egyenlegünk pozitív voltához jelentős mértékben hozzájáruló, USA-ba irányuló magyar export további bővítéséhez, különösen, ha a TTIP segíti az innovatív, hazai tulajdonú vállalkozások export-lehetőségeinek növekedését is, elsősorban talán a vegyiparban és a gyógyszeriparban. Megállapítható, hogy a tárgyalások jelenlegi állása szerint a TTIP várhatóan nem vezet a Magyarországra érkező amerikai import lényeges növekedéséhez, s nem okoz érdemi veszteséget egyetlen gazdasági ágazatunkban sem.
26. A Tanács a TTIP megkötésére irányuló Európai Unió szándékot tudomásul veszi, de az egyezmény elfogadását addig elfogadhatatlannak, a közjóra nézve károsnak tartja, amíg
 - a. nem egyértelmű, hogy az az Európai Unió nemzetközi jogi nomenklatúrája szerinti vegyes megállapodásnak minősül;
 - b. nem garantálják, hogy a vámok további mérséklésével, eltörlésével egyidejűleg nem következik be a nem vámjellegű kereskedelmi akadályok olyan leépítése, amely az Európai Unió és Magyarország kialakult és bizonyítottan a közjót szolgáló védelmi szintjét (a termékek és szolgáltatások minőségére, az egészségügyre, a munkavállalói jogok védelmére, a fogyasztóvédelemre, a környezetvédelemre, stb. vonatkozó szabályok minőségét) érdemben nem csökkenti, rontja, valamint a közszolgáltatások szabályozását nem befolyásolja;
 - c. ki nem küszöbölik a tárgyalások további szakaszaiban a jelen állásfoglalás 18. pontjában részletezett aggályos intézményi megoldásokat;
 - d. ki nem zárják az ISDS alkalmazását, azaz a megkötendő egyezmény nem tartalmaz külön vitarendezési eljárási szabályokat, annak bármilyen formájától a szerződő felek eltekintenek;
 - e. nem garantálják folyamatosan a tárgyalások széles körű nyilvánosságát, s nem gondoskodnak a társadalom tájékozódási, részvételi lehetőségeinek biztosításáról;
 - f. nem biztosítják a kereskedelem növekedése káros mellékhatásainak, különösen a szállítás környezetszennyezéseinek hatékony szabályozását a TTIP-ről való tárgyalásokkal egyidejűleg;
 - g. nem biztosították a TTIP összhangját az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljaival.
27. A Tanács kinyilvánítja, hogy a jelen állásfoglalásban megfogalmazott, az EU és az USA közötti tárgyalások követelményeire vonatkozó javaslatait ugyanígy érvényesnek és érvényesítendőnek tartja az elfogadás előtt álló (pl. EU-Kanada közötti ún. CETA egyezmény), vagy a későbbiekben kezdeményezni kívánt más relációjú megállapodásokra is.

28. A Tanács felhívja a Kormányt, hogy a tárgyalási folyamatban a közjót és a hosszú távú szempontokat érvényesítő feltételek érvényre jutását folyamatosan kísérje figyelemmel, s a tárgyalások állásáról rendszeresen tájékoztassa a közvéleményt!

Budapest, 2015. december 3.